

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 330.65;339.9

DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.41-18>

ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ ЗАВДАНЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ ВЛАДИ

FORMATION OF THE MAIN OBJECTIVES OF INNOVATION POLICY BY PUBLIC AUTHORITIES

Євсєєва Г.П.

доктор наук з державного управління, професор,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9207-6333>

Кахович О.О.

кандидат наук з державного управління, доцент,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2100-1232>

Кахович Ю.О.

кандидат економічних наук, доцент,
Університет митної справи та фінансів
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3016-8096>

Yevseieva Galina

Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture

Kakhovych Olena

Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture

Kakhovych Yulia

University of Customs and Finance

У статті досліджено, що першочергова стабілізація, а в подальшому зростання позицій суб'єктів господарювання на світовому ринку забезпечується на основі впровадження результатів наукових досліджень і розробок за напрямом створення сучасних інтенсивних технологій та виготовлення високотехнологічних продуктів. Вирішення цього питання є важливим, так як залучення капіталу для збільшення інновацій у науково-технічну сферу вимагає створення інструментів, які будуть стимулювати весь процес інноваційної діяльності. Для цього потрібно ініціювати участь інституційних органів державного та місцевого самоврядування, а також бізнес-структур, які будуть впроваджувати інноваційні проекти, формувати та впроваджувати ефективні інноваційні стратегії розвитку. Доведено, що розвиватимуться підприємства, які швидко та ефективно використовують інновації не лише як поодинокі процеси точкового оновлення виробництва, а відводять процесам впровадження інновацій ключове місце у розвитку виробничої діяльності промислових підприємств, тобто здійснюватимуть систематичний, безперервний розвиток інноваційної діяльності. Виокремлено основні проблеми та перспективи інноваційної політики в національній економіці. Визначено місце України у глобальних рейтингах, що є визначальним показником, який надає змогу оцінити ефективність реалізації інноваційної політики держави. Проаналізовано ефективність реалізації інноваційної політики України за рейтингом: Глобального індексу інновацій, Глобального індексу стійкої конкурентоспроможності, Глобального індексу конкурентоспроможності талантів, Зведеного інноваційного Індексу, а також Індексу людського розвитку.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, інноваційна політика, цифровізація, державне управління.

The article examines the fact that the primary stabilization, and further growth of the positions of business entities on the world market, is ensured on the basis of the implementation of the results of scientific research and development in the direction of the creation of modern intensive technologies and the manufacture of high-tech products. Solving this issue is important, since attracting capital to increase innovation in the scientific and technical sphere requires the creation of tools that will stimulate the entire process of innovative activity. For this, it is necessary to initiate the participation of institutional bodies of state and local self-government, as well as business structures that will implement innovative projects, form and implement effective innovative development strategies. It has been proven that enterprises that quickly and effectively use innovations not only as isolated processes of point renewal of production, but give the processes of introducing innovations a key place in the development of production activities of industrial enterprises, that is, they will carry out systematic, continuous development of innovative activities, will develop. The main problems and prospects of innovation policy are highlighted. Ukraine's place in the global rankings has been determined, which is a determining indicator and allows to assess the effectiveness of the state's innovation policy implementation. The effectiveness of the implementation of Ukraine's innovation policy was analyzed according to the rating of the Global Innovation Index, the Global Sustainable Competitiveness Index, the Global Talent Competitiveness Index, the Summary Innovation Index the Human Development Index. It was found that the penetration of innovations into all spheres of economy creates their value and provides an effective strategy for the development of industrial enterprises. The importance of solving this issue for the economy of Ukraine is necessary, since the strategy for the development of the national economy is based on an innovative path. It is highlighted that the main strategic task is the introduction of innovations in technological, resource and organizational directions to ensure various directions of updating the company's work and expanding the circle of consumers and business partners on the national and global markets.

Keywords: innovations, innovative development, innovative policy, digitalization, public administration.

Постановка проблеми. Впровадження інноваційно-орієнтованого шляху розвитку економіки розвиненими країнами здійснюється за допомогою зростання промислового виробництва, збут якого гарантовано виходить на світовий ринок і є конкурентоспроможним. Завоювання міжнародних ринків і утримання позицій лідера відбувається на цих ринках за допомогою об'єднання в одну цифрову систему суб'єктів господарювання та управління. Проникнення інновацій у всі сфери господарювання створює їх цінність та забезпечує ефективну стратегію розвитку промислових підприємств.

Вирішення цього питання для економіки України є необхідним, так як стратегія розвитку національної економіки взяла за основу інноваційний шлях. Україна прагне досягти високого рівня розвитку серед інших держав у процесах світового господарства. Важливим стратегічним завданням для досягнення високого рівня розвитку є впровадження інновацій в технологічному, ресурсному та організаційному напрямі. Це дозволить забезпечити ефективні цілі господарської діяльності підприємства, розширити коло споживачів і ділових партнерів на національному та світовому ринках. Виконання цих завдань потребує здійснення державними органами влади ефективної інноваційної політики України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика та завдання інноваційної політики досліджуються в наукових працях О. Амоші, Ю. Бажала, В. Бодрова, В. Гейця, В. Коломійцева, Н. Онуфрієнко.

Вчені М.П. Войнаренко, О.С. Свістунов досліджували інструменти інноваційного розвитку держави, а саме: визначили роль інтелектуального капіталу в активізації інноваційних процесів

підприємств [1]. С.М. Лихолат запропонував підхід до ідентифікації інструментів державного регулювання для ефективного використання та вибору оптимальних і дієвих інструментів державної політики, впровадження яких орієнтоване на системне зміцнення технологічної складової виробничої галузі [2]. О.В. Черненко, С.Д. Нечитайло приділили увагу дослідженню формування ефективної інноваційної політики підприємства. Авторами було запропоновано етапи формування інноваційної політики та сформований комплекс принципів, яким повинна відповідати ефективна інноваційна політика, а також наведені елементи інноваційної політики [3].

Безпечне управління логістичними внутрішньовиробничими процесами на інноваційно-орієнтованих підприємствах в умовах диджиталізації досліджували О.Ю. Самборська, Н.О. Коваленко. Авторами визначено, що за умов диджиталізації розвиток ринкової економіки прямо пропорційно залежить від розвитку безпечного управління. На безпечній ефективній діяльності інноваційно-орієнтованих підприємств базується оцінка позиції країни серед інших країн та відображається її успішність [4].

Постановка завдання. Метою статті є дослідження проблем та виокремлення основних завдань органів державного управління, що впливають на інноваційну політику України в умовах глобалізації та впровадження цифрової економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначальну роль в економічному зростанні держави та прибутковості підприємства відіграють інновації. Значення інновацій у процесах економічного зростання держави безперечне – це поява нових продуктів,

послуг, технологій, бізнес-процесів, інструментів управління. Інновації рухають творчим процесом у бізнес-середовищі, який може сприяти економічній конвергенції для країн, які усвідомлюють значимість інноваційних процесів. Інновації – найважливіший компонент історичних подій у економічному розвитку держав та окремих підприємств.

В науковому середовищі з'являється все більше доказів того, як країни досягають економічного зростання та процвітання у зв'язку з підвищенням інноваційної активності, яка має свій вимірjuвальний результат. Інноваційна політика, яка реалізується за допомогою інструментів державної політики, для прямої чи непрямой підтримки інновацій, займає центральне місце у стратегії розвитку розвинених країнах. Про масштаби витрат на інновації свідчить, наприклад, той факт, що лише у США існує 16000 підприємств, у яких є власні дослідні лабораторії. З цих підприємств щонайменше 20 щорічно витрачають на дослідження понад \$1 млрд [5]. Аналізуючи інноваційну діяльність у світовій економіці можна зробити висновок, що якість та склад інноваційної політики сильно відрізняється у країнах, які мають різний рівень розвитку. Впровадження інноваційної політики країнами Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) відрізняються тим, що є ширшою по охопленню, багатограннішою і складнішою, ніж у країнах, що розвиваються. В цих країнах інноваційна політика часто знаходиться в зародковому стані і є фрагментарною.

Важливим є здійснення порівняння тенденцій розвитку наукової та інноваційної діяльності в Україні з провідними країнами світу. Такий аналіз допоможе виявити потенційні шляхи розвитку, а також – знайти можливі варіанти вирішення існуючих проблем. Місце України у глобальних рейтингах є визначальним показником, що надає змогу оцінити ефективність реалізації інноваційної політики держави. Україна представлена у багатьох міжнародних рейтингах, які оцінюють її інноваційний потенціал, інноваційну спроможність та результативність інноваційної політики. Проведемо аналіз ефективності реалізації інноваційної політики України за рейтингом: Глобального індексу інновацій – ГІІ (The Global Innovation Index), Глобального індексу стійкої конкурентоспроможності – ГІСК (The Global Sustainable Competitiveness Index), Глобального індексу конкурентоспроможності талантів – ГІКТ (The Global Talent Competitiveness Index), Зведеного Інноваційного Індексу – ЗІІ (Summary Innovation Index – SII), Індексу людського розвитку – ІЛР (Human Development Index), а дані зведемо в таблицю 1.

Позиції України у міжнародних рейтингах інноваційного розвитку мають позитивні значення, щодо наявності високого рівня науково-

освітнього потенціалу, який є основою конкурентоспроможності української науково-інноваційної сфери.

Результати оцінювання науково-інноваційної спроможності України налічують і велику кількість слабких сторін, а саме: не розроблені ефективні інструменти впровадження інновацій у сферу економічної діяльності та подальшої комерціалізації; не розроблений ефективний механізм державної підтримки інноваційних проектів та їх фінансування; невикористання науково-технологічного співробітництва, розвитку підприємництва та промислової політики передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС; неналагоджений механізм співпраці між інноваційними підприємствами та науково-дослідними установами [6].

За результатами оцінювання науково-інноваційної спроможності виникає необхідність розроблення і втілення єдиної, узгодженої науково-технічної та інноваційної політики. Необхідність розробки і реалізації державної інноваційної політики, як інструменту активної участі держави в інноваційному процесі виражена певними основними завданнями.

Одним з основних завдань є забезпечення довгострокових інвестицій. Довгострокові інвестиції визначаються ризиковим, так як процес впровадження інновацій може бути тривалим і невизначеним, щодо отримання позитивного кінцевого результату, а це, в свою чергу, зумовлюється високими витратами. Отже, маємо довгострокові ризикові інвестиції, які зможе забезпечити держава.

Законодавче регулювання інноваційної діяльності, сприяє формуванню інноваційного клімату, тобто входить до завдань держави. Неринковий сектор є специфічним, і теж залежить від розвитку інновацій у цьому секторі силами держави. Також держава здатна ініціювати і здійснювати освоєння і поширення базисних інновацій, забезпечуючи стартові вкладення в освоєння нових поколінь техніки і технологій. Для вирішення цього завдання держава може створювати партнерські відносини з приватним бізнесом, поступово збільшуючи його частку і передаючи в його ведення потік поліпшуваних інновацій. Обов'язком держави є створення інноваційної інфраструктури та підготовка кадрів для розвитку інноваційної діяльності.

Проблемним питанням, на яке намагаються надати відповідь теоретики і практики сучасності це те, що працює, а що ні, у впровадженні інноваційної політики і які інструменти цієї політики найбільш ефективні на різних етапах розвитку держави та підприємства.

Багато країн намагаються розвивати та поглиблювати цю політику, але мало ясності в тому, як зробити це найкращим чином і головне вчасно. Уряд намагається спрямовувати свою політику, щодо сприяння інноваціям, щоб

Таблиця 1

Місце України у глобальних рейтингах за 2022 р.

2022 р.	Недоліки	Переваги
Глобальний інноваційний індекс		
Україна посіла 57 місце серед 132 країн, а у групі країн за рівнем доходів нижче середнього – 4 місце, маючи ВВП на душу населення 14146 дол. за ПКС	Позиції України знизилась за 35-ма показниками. Найбільша кількість показників, за якими ранг України знизився, пов'язані з підіндексами стосовно інноваційної діяльності бізнесу – його витонченості і впровадженням ним результатів знань і технологій. Це, зокрема, виробництво та експорт високотехнологічної продукції, продуктивність праці, кількість ISO 9001 та екологічних сертифікатів, отримання прав інтелектуальної власності	Одночасно підвищення рейтингу України зафіксовано за показниками роботи уряду – ефективність уряду та нормативна якість, надання державних послуг он-лайн, електронне надання інформації громадянам; електронні консультації і залучення громадян до прийняття рішень через Інтернет, державні витрати на освіту, надходження прямих іноземних інвестицій у % до ВВП, витрати на комп'ютерне програмне забезпечення
Глобальний індекс стійкої конкурентоспроможності		
Україна входить у топ-50 країн за ГІСК 2022 та посідає 49 місце (зі 180 країн) зі значенням 46,9, де середнє значення за рейтингом становить 43,1, а максимальне 100.	Займає непогані місця за такими показниками конкурентоспроможності як «Інтелектуальний капітал» – 41 місце (47,3) та «Економічна стійкість» – 43 місце (47,5),	Єдиний показник, що має значення нижче середнього – це «Природний капітал» – 84 місце, – 41,3. За показником «Ресурсоємність та ефективність» Україна займає 116 місце за рахунок низької ефективності використання ресурсів
Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів		
Україна знаходилася у 2022 р. на 66-му місці у рейтингу	Покращення спостерігається лише за двома із шести складових даного індексу: за критерієм «Індекс приваблювання талантів» – на 21 позицію та «Індекс утримання талантів або здатність утримувати кваліфікований персонал» – на 7 позицій.	Погіршилися значення показників за критерієм «Ринкові та нормативні Можливості» – на 1 позицію, «Індекс розвитку талантів» – на 18, «Виробничі навички Співробітників» – на 13 та «Глобальні знання» – на 12 позицій.
Зведений Інноваційний Індекс		
Україна, зі значенням ЗІІ 31,0 має статус «повільного інноватора».	Найкращі показники в інноваційному вимірі «Екологічна стійкість» – 75,9 індикатора «Вплив», «Фінанси і підтримка» – 33,2 індикатора «Інвестиції», а також «Зв'язки» – 21,1 та «Інтелектуальні активи» – 20,8 індикатора «Інноваційна активність».	У 2022 р. немає жодних результатів за інноваційним виміром «Цифровізація» індикатора «Рамкові умови», «Інноватори та» індикатора «Інноваційна активність».
Індекс людського розвитку		
Україна з показником 0,773 розташувалася на 77 місці		Здоров'я: очікувана тривалість життя в Україні скоротилася до 71,6 року; Освіта: очікувані роки навчання в Україні 15 років (зменшення на 0,1), а середня тривалість навчання – 11,1 р. Дохід: валовий національний на душу населення в Україні 13,256 тис. дол. за паритетом купівельної спроможності 2017 р. Порівняно із попередньою оцінкою майже не змінився; Нерівність: 10% найбагатших громадян в Україні належить 21,8% частки доходів, найбагатшому 1% – 9,5% доходів.

Джерело: складено за [6]

заповнити прогалини в конкурентній боротьбі на світовому ринку.

Інвестиції в інновації є важливим завданням для уряду. Це завдання вирішувати не легко тому, що воно підкріплюється можливістю виходу на світовий ринок торгівлі інноваційними товарами. Інвестиції дають можливість реалізації інноваційного процесу результатом якого є інновації, які створюють додатковий капітал, і, відповідно, нові інвестиції. Реальну якість інвестиційних факторів у інновації повинна дослідити сучасна економічна наука. Знайти моделі, які стимулюватимуть взаємозв'язок і взаємодію інвестицій та інновацій, для того, щоб отримати цей додатковий капітал.

Торговельна політика України, в таких складних умовах сьогодення, зазнала значних змін, щодо логістичних напрямів, що змінили свій маршрут з березня переорієнтацією морським шляхом на суходіл. Структура і обсяги торгівлі через країни ЄС розподіляється таким чином, що вони виступають, як споживачі продукції, так і транзитним коридором.

Важливо зазначити, що Україна має близько 50-ти країн з якими укладено угоди про вільну торгівлю. Крім цього, повне скасування в односторонньому порядку тарифних обмежень від ЄС, Великобританії, Австралії та Канади призвело до того, що українська продукція вже не обтяжена митами та квотами. В 2022 році Україна поновила угоду з Македонією та підписано угоду з Туреччиною, хоча вона ще не вступила в силу, бо змінилися певні умови. Тому для повного її запровадження варто враховувати

трансформації в структурі та маршрутах торгівлі, щоб отримати позитивний результат.

Наразі уряд намагається розширити угоду в сфері послуг з Канадою, також досягнуті домовленості щодо технічних консультацій з Швейцарією, Норвегією, Ісландією та Ліхтенштейном на предмет врівноваження умов цих країн з умовами ЄС без преференцій, а в режимі стандартної торгівлі. В планах – максимальне охоплення Середземномор'я та формування пулу країн цього регіону задля більшого розширення ланцюжків постачання. В такій ситуації, коли Україна має широкі можливості експорту, важливими будуть завдання, щодо реструктуризації експорту у зв'язку з односторонніми преференціями від деяких країн, так як вони намагаються захистити свій внутрішній ринок.

Висновки. Інноваційна політика України повинна сприяти відновленню і зростанню національної економіки засобами безперервного інноваційного розвитку. Учасі у світовому господарстві, потребує впровадження інноваційно-орієнтованого шляху розвитку економіки за допомогою зростання промислового виробництва. Завоювання позицій лідера необхідно організувати за допомогою об'єднання в одну цифрову систему суб'єктів господарювання та управління. Виконання цих завдань потребує здійснення державними органами влади ефективної інноваційної політики України. Для цього потрібно вирішити зазначені проблеми та розробити стратегічні взаємопов'язані цілі щодо їх усунення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Лихолат С.М., Васильців Т.Г., Зайченко В.В. Інструменти державної політики розвитку сектора високотехнологічного підприємництва. *Львівська політехніка. Серія: Проблеми економіки та управління*. 2019. Випуск 4. URL: <https://ena.lpnu.ua/collections/e8bd877b-8987-4666-a8d2-af6b9e5c35ee> (дата звернення: 04.11.2023).
2. Черненко О.В., Нечитайло С.Д. Формування ефективної інноваційної політики підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6473> (дата звернення: 07.11.2023).
3. Самборська О.Ю., Коваленко Н.О. Безпекове управління логістичними внутрішньовиробничими процесами на конкурентоспроможних підприємствах, орієнтованих на інновації, в умовах диджиталізації. *Ефективна економіка*. 2023. № 11. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2537/2573> (дата звернення: 30.11.2023).
4. Rosenberg N. Innovation and economic growth. OECD: OECD Tourism paper series. 2004. № 34267902. URL: <http://www.oecd.org/cfe/tourism/34267902.pdf> (дата звернення: 07.11.2023).
5. Войнаренко М.П., Свістунів О.С. Інтелектуальний капітал в активізації інноваційних процесів підприємств. *Ефективна економіка*. 2018. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7560> (дата звернення: 07.11.2023).
6. Писаренко Т.В., Куранда Т.К. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2022 році: науково-аналітична доповідь. Київ : УкрІНТЕІ, 2023. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/2023/07/25/Nauk-analit.dopov.Naukova.ta.nauk-tekhn.diyaln.v.Ukr.2022-25.07.2023.pdf> (дата звернення: 07.11.2023).
7. Міністерство економіки України. 2022. URL: <https://me.gov.ua/> (дата звернення: 30.10.2023).

REFERENCES:

1. Lyholat S., Vasylytsiv T., Zaychenko V. (2019) Public policy instruments of high-tech entrepreneurship sector development. *Lvivska politehnika. Serii: Problemy ekonomiky ta upravlinnia*, is. 4. Available at: <https://ena.lpnu.ua/collections/e8bd877b-8987-4666-a8d2-af6b9e5c35ee> (accessed November 4, 2023).

2. Chernenko O.V. and Nechytailo, S.D. (2018) Development of an effective innovation policy of the enterprise. *Efektyvna ekonomika*, vol. 7. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6473> (accessed November 7, 2023).
3. Samborska O.Yu., Kovalenko N.O. (2023) Bezpekovе upravlinnia lohystychnymy vnutrishnovyrobnychymy protsesamy na konkurentospromozhnykh pidpriemstvakh, oriіentovanykh na innovatsii, v umovakh dydzhytali-zatsii. *Efektyvna ekonomika*, vol. 11. Available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2537/2573> (accessed October 30, 2023).
4. Rosenberg N. (2004) Innovation and economic growth. OECD: OECD Tourism paper series. No. 34267902. Available at: <http://www.oecd.org/cfe/tourism/34267902.pdf> (accessed November 7, 2023).
5. Voynarenko M.P. and Svistunov O.S. (2018) Intellectual capital in the enterprise innovation process activation. *Efektyvna ekonomika*, vol. 7. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7560> (accessed November 7, 2023).
6. Pysarenko T.V., Kuranda T.K. (2023) Naukova ta naukovo-tekhnichna diialnist v Ukraini u 2022 rotsi: naukovo-analitychna dopovid. Kyiv: UkrINTEI. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/2023/07/25/Nauk-analit.dopov.Naukova.ta.nauk-tekhn.diyaln.v.Ukr.2022-25.07.2023.pdf> (accessed November 7, 2023).
7. Ministry of Economy of Ukraine (2022). Available at: <https://me.gov.ua/> (accessed October 30, 2023).